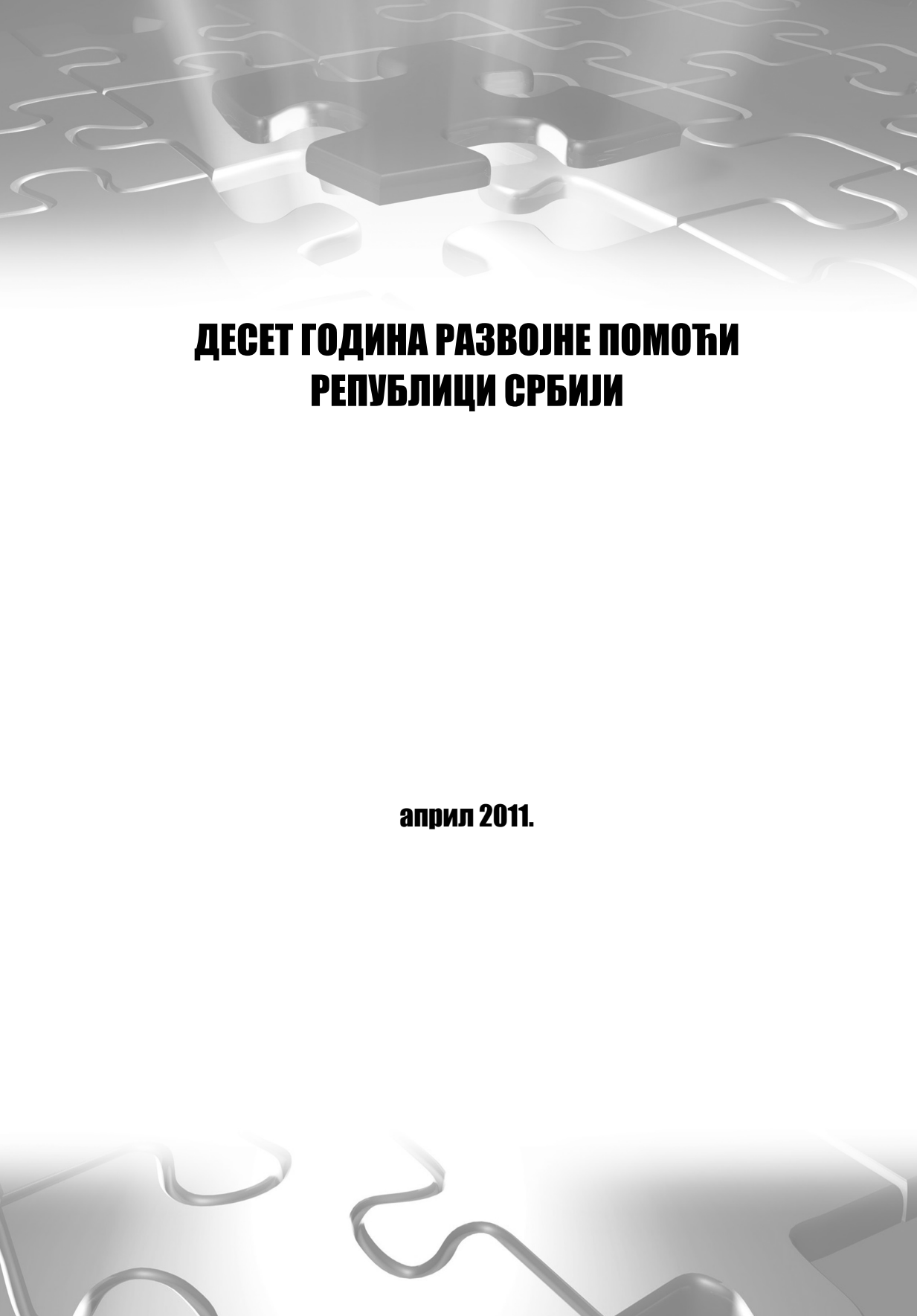

ДЕСЕТ ГОДИНА РАЗВОЈНЕ ПОМОЋИ РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције
Republic of Serbia
Government
European Integration Office

ДЕСЕТ ГОДИНА РАЗВОЈНЕ ПОМОЋИ РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ

април 2011.

**ДЕСЕТ ГОДИНА РАЗВОЈНЕ
ПОМОЋИ РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ**

Издавач
Република Србија

За издавача
др Милица Делевић

Аутор
Канцеларија за европске интеграције

Тираж
300 примерака

Штампа
Росси доо

Београд, 2011.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.217.02(4-672EU:497.11)
339.96(497.11)"2000/2010"

ДЕСЕТ година развојне помоћи Републици
Србији / [приредила] Канцеларија за европске
интеграције. - Београд : Република Србија,
2011 (Београд : Росси). - 35, 33 стр. : граф.
прикази, табеле ; 23 см

Насл. стр. приштампаног енгл. превода: Ten
Years of Development Assistance to the
Republic of Serbia. - Тираж 300. - Напомене
и библиографске референце уз текст.

ISBN 978-86-84979-42-3

1. Србија. Влада. Канцеларија за европске
интеграције (Београд)

а) Европска унија - Придруживање - Србија

б) Економска помоћ - Србија - 2000-2010 с)

Србија - Међународно финансирање -
2000-2010

COBISS.SR-ID 183443724

Међународна заједница је с краја 2000. године почела да пружа значајну подршку Републици Србији, након година изолованости и пропадања привреде, инфраструктуре и осиромашења становништва. Један од основних задатака Владе Републике Србије био је позиционирање државе на мапи страних инвеститора и развојних партнера из читавог света. Током првих година донаторска помоћ је усмеравана на задовољење основних потреба земље што је обухватило хуманитарну помоћ, исплату дуговања према угроженом становништву, пружање подршке за увоз електричне енергије и обнављање енергетских система у земљи, набавку недостајућих лекова и, уопштено говорећи, подршку држави за поновно успостављање економских и друштвених токова. Током 2002. године и у годинама које су уследиле, међународна помоћ Републици Србији усмерена је више ка подршци структурним реформама, унапређењу привредне ефикасности и реформи законодавног оквира.

Главна тачка преокрета у погледу међународне помоћи Републици Србији догодила се након Солунског самита председника држава и влада држава чланица Европске уније и држава кандидата који је одржан у јуну 2003. године, а на којем је Европска унија (ЕУ) потврдила своју недвосмислену подршку европској будућности земаља Западног Балкана и закључила да је будућност Балкана у Европској унији. Од тог тренутка донаторска помоћ Републици Србији осмишљава се са циљем реализације изазова који произилазе из процеса европских интеграција, структурних реформи и социо-економског развоја.

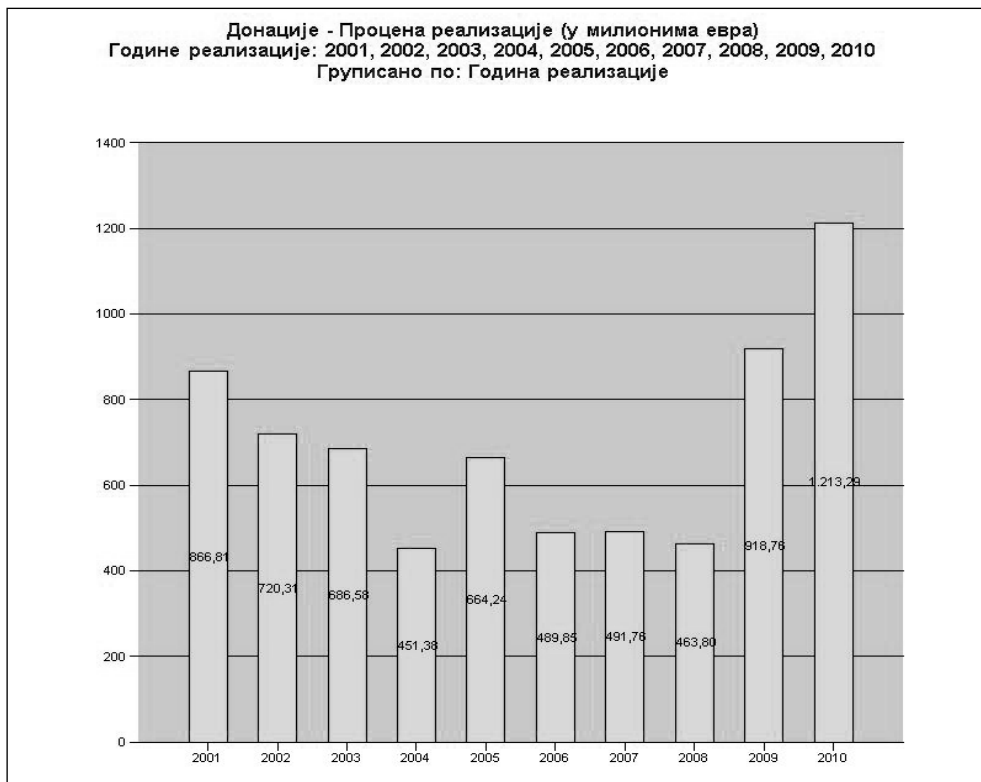
Развојна помоћ састоји се од бесповратне помоћи (укључујући хуманитарну помоћ) и концесионих зајмова¹. У овом погледу, у последњих 10 година истиче се неколико трендова:

- удео хуманитарне помоћи у укупно додељеним бесповратним средствима се смањује, а износ развојне помоћи расте;
- приметно је смањивање износа бесповратних средстава у односу на концесионе зајмове, који представљају доминантан облик развојне помоћи (у односу на 2001, 2002. и 2003. годину када су концесиони зајмови чинили око једне трећине укупне помоћи, проценат концесионих зајмова у 2009. и 2010. години износио је преко 50%);
- техничка помоћ представља специфичан и све доминантији тип бесповратне подршке, док се концесиони зајмови у великој мери користе за финансирање инвестиција у инфраструктуру (са изузетком структурних прилагођавања и зајмова подршке буџету).

¹ Концесиони зајмови намењени су искључиво за развојну помоћ са нагласком на структурном усклађивању, обнављању инфраструктуре, итд; с друге стране, бесповратна средства могу бити додељена за развојну и хуманитарну помоћ, односно за изналажење решења за акутне друштвене проблеме.

Токови помоћи

Према бази података ИСДАКОН², процењено је да је у периоду између 2001. и 2010. године Републици Србији додељено укупно 6.966,78 милиона евра помоћи међународне донаторске заједнице (видети следећи дијаграм), од чега бесповратна средства чине 3.692,65 милиона евра.

Хуманитарна помоћ намењена најугроженијим групама становништва знатно се и убрзано смањује од 2000. године. Највиши ниво хуманитарне помоћи достигнут је 2000. и 2001. године. Више од 230 милиона евра додељено је 2000. године и спроведено током наредне две године. У периоду између 2001. и 2004. године износ хуманитарне помоћи све се више смањивао. Истовремено, помоћ је усмерена више ка подршци реформским процесима кроз бесповратна средства (изградња капацитета и улагања) и концесионе зајмове. Постизањем макроекономске стабилности и све активнијом привредом, међународна подршка се окреће све више ка подршци структурним реформама и одрживом развоју.

² Информациони систем ИСДАКОН за планирање и праћење помоћи, који одржава Канцеларија за европске интеграције, садржи базу података о токовима помоћи у Републици Србији. Подаци се добијају од развојних партнера. Расподела средстава се односи на реализовано спровођење донаторске помоћи у роби, услугама, раду или новцу.

Координација рада донатора

У раним фазама планирања и реализације развојне помоћи у Републици Србији подршка је иницирана од стране донатора. Пројекти, иницијативе и механизми за координацију рада донатора у највећој мери су били засновани на предлозима донатора.

Међутим, од самог почетка процеса транзиције, Влада Републике Србије показала је политичку посвећеност што делотворнијем коришћењу међународне помоћи са циљем убрзавања реформи. Прелазак са хитне на развојну помоћ захтевао је структурирано планирање и координирано програмирање помоћи. Са овим циљем, у новембру 2000. године основана је Јединица за координацију развојне помоћи (*Development and Aid Co-ordination Unit* – ДАКУ) у Министарству за економске односе са иностранством са циљем промовисања националних приоритета кроз блиску сарадњу са развојним партнерима. Од маја 2007. године до јула 2010. године, ДАКУ се налазила у оквиру Министарства финансија, а од јула 2010. године јединица се налази у Канцеларији за европске интеграције. Ова јединица је званично успостављена под називом Сектор за планирање, програмирање, праћење и извештавање о средствима ЕУ и развојној помоћи у оквиру организационе структуре Канцеларије за европске интеграције, али је и даље шире позната као ДАКУ.

Због потребе за систематским приступом управљању помоћи у оквиру сектора и изградњом капацитета у ресорним министарствима, проширене су надлежности јединица за међународну сарадњу активностима координирања међународне помоћи и управљања релевантним пројектима финансираним донаторским средствима.

Међусекторска радна група за координацију хуманитарне и развојне помоћи ИСДАКОН (*Inter Sector Development and Aid Co-ordination Network*) званично је успостављена Одлуком Владе у септембру 2003. године. Сврха ове мреже била је да се олакша комуникација и информисање о развојној и међународној помоћи у оквиру државне управе. Ова мрежа се састојала од представника свих ресорних министарстава (на оперативном нивоу) са надлежностима и капацитетима да проактивно програмирају, координирају, управљају и прате реализацију међународне помоћи у својим секторима. Поред мреже ИСДАКОН успостављен је и информациони систем ИСДАКОН (у септембру 2004. године) као управљачки инструмент за унапређивање процеса програмирања и праћења реализације међународне помоћи (www.evropa.gov.rs).

Како би се даље унапредиле делотворност и ефикасност међународне развојне помоћи, Влада Републике Србије припремила је два средњорочна документа за планирање помоћи у којим су дефинисани приоритети за међународну помоћ, и то 2001. године (Реформска агенда у Србији - Потребе за међународном финансијском помоћи) и 2003. године (Србија у покрету – три године касније). Од 2007. године стратешки приоритети за међународну помоћ дефинишу се у трогодишњем планском документу под називом „Потребе Републике Србије за међународном помоћи“, који се ревидира на годишњем нивоу како би обухватио једну додатну годину.

У фебруару 2005. године, на Форуму високих званичника у Паризу, Република Србија је са још 100 других потписника из држава донатора и земаља у развоју, мултилатералних донаторских агенција, регионалних развојних банака и међународних агенција, потписала Париску декларацију о делотворности помоћи. Декларација почива на пет међусобно повезаних принципа: власништво, усклађивање, хармонизација, управљање усмерено на резултате и међусобна одговорност.

Практично гледано, координирање помоћи се постиже кроз редовне састанке са донаторима и успостављање осам националних секторских радних група које обухватају и консултације са донаторском заједницом, локалним самоуправама и цивилним друштвом. Од 2008. године консултације са организацијама цивилног друштва и социјалним партнерима организују се редовно или по потреби. Канцеларија за европске интеграције је у претходном периоду успоставила званичан механизам консултација са организацијама цивилног друштва како би се омогућило њихово учешће у доношењу одлука о програмирању помоћи ЕУ и друге развојне помоћи. Овај механизам ће касније користити и њиме ће управљати Канцеларија за сарадњу са цивилним друштвом када ово тело постане у потпуности оперативно.

Пракса показује да донатори почињу постепено да смањују износ помоћи када земља корисница покаже значајан политички и социо-економски развој, као и напредак у процесу европских интеграција. Канцеларија Одељења за међународни развој Уједињеног Краљевства Велике Британије и Северне Ирске (*Department for International Development* - ДФИД) престала је са радом у децембру 2010. године, а још донатора планира да у средњорочном периоду престане са радом. Истовремено са повлачењем донатора теку припреме земље кориснице за управљање средствима ЕУ чији ће износ бити до десет пута виши након приступања ЕУ. Припреме за увођење Система за децентрализовано управљање ЕУ фондовима већ су поодмакле.

Закључци

- **Развојна помоћ доприноси одрживој изградњи капацитета.** Донаторска помоћ усмерава се ка развијању националних капацитета и система, укључујући подршку новооснованим институцијама, као и неопходну техничку подршку, стручну подршку, опрему, обуку и друге компоненте за потребе јавних институција на свим нивоима. Пренос знања, стручности и искуства институцијама у Републици Србији један је од највреднијих исхода развојне помоћи.
- **Помоћ је додељивана ускладу са националним потребама, уз различит степен флексибилности.** Може се закључити да је, уопштено говорећи, донаторска помоћ усмерава се према националним приоритетима и потребама, од хитне једнократне помоћи у случају ванредних ситуација, до буџетске подршке, посебно на почетку реформских процеса, а потом и у периоду економске кризе 2009. године. Подршка процесу европских

интеграција, која је у самој суштини већине донаторских програма, у складу је са посвећеношћу Владе Републике Србије овом процесу. Специфичне административне процедуре и правила донатора, као и непостојање националних капацитета за припрему и спровођење пројекта, били су основни фактори који су, у појединим случајевима, ограничили правременост и прилагођеност потребама.

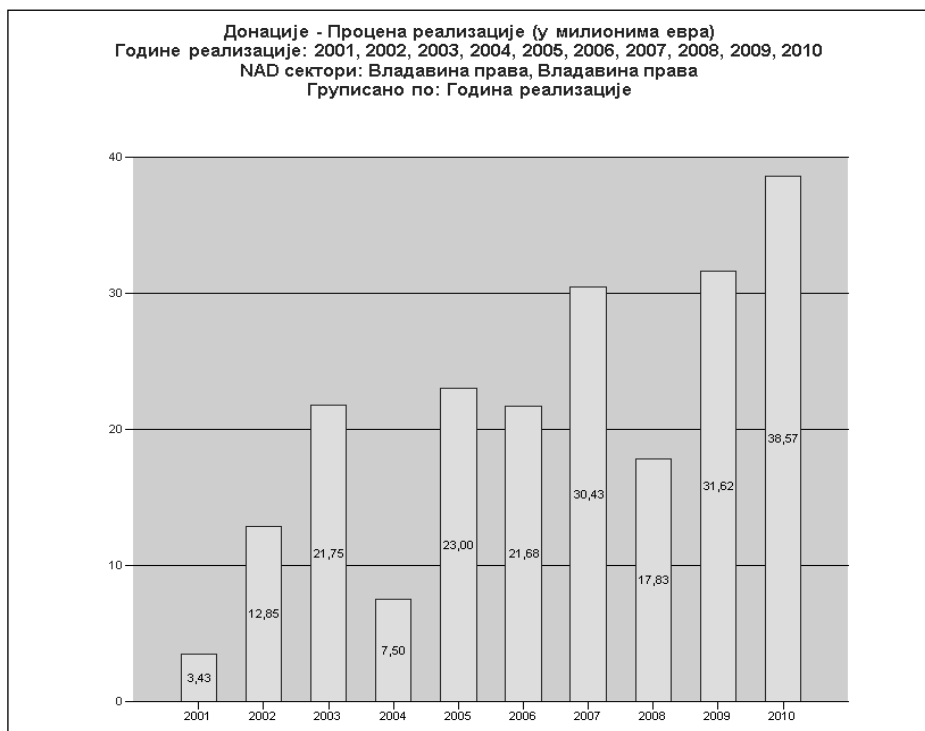
- **Непостојање ефикасних инструмената за мерење ефеката помоћи.** Тешко је проценити ефекат донаторске помоћи опредељене за Републику Србију због чињенице да су системи за праћење и процену ефеката и напретка недовољно развијени, а тамо где постоје, ови системи се спроводе на нивоу појединачних пројеката.
- **Координација и реализација помоћи.** Национални капацитети за координирање помоћи су се побољшали током времена, што је довело до јачег осећаја власништва у свим фазама реализације помоћи – улога националних институција у планирању и програмирању помоћи се значајно повећала, док је коришћење националних система за спровођење нешто веће али и даље ограничено. Постоје примери када је побољшана сарадња заинтересованих страна довела до креирања ефикаснијих механизма за реализацију помоћи, као што је удружено финансирање (*pool funding*), заједничко финансирање и др. Важно је напоменути да је побољшана усклађеност програма донатора; један од примера јесте финансирање великих инвестиционих пројеката када се бесповратна средства користе за припрему неопходне пројектне документације и надзор радова, док се меки зајмови користе за финансирање самих радова и набавку опреме.
- **Апсорпција помоћи је на задовољавајућем нивоу.** Током протеклих десет година подршку Републици Србији пружило је преко 30 донатора (билатералних, мултилатералних и међународних финансијских институција). Велики напори уложени су у искоришћење расположивих средстава и, упркос извесном броју случајева споре реализације, степен утрошка додељених средстава је на задовољавајућем нивоу. Добри примери су инструменти подршке ЕУ - програм КАРДС (*Community Programme for Reconstruction, Development and Stabilization*) реализован у периоду 2000 – 2006. године и Инструмент претприступне помоћи (ИПА - *Instrument for Pre-accession*) реализован у периоду 2007 – 2013. године.

У наредним поглављима представљене су главне одлике међународне помоћи, трендови, примери добре праксе и случајеви према секторима дефинисаним у документу „Потребе Републике Србије за међународном помоћи у периоду 2011 – 2013. године“, који је Канцеларија за европске интеграције објавила у фебруару 2011. године.

ВЛАДАВИНА ПРАВА

Сектор владавине права обухвата правосуђе, безбедност, спречавање криминала, реформу система одбране и заштиту основних права. Овај сектор обухвата стратешке мере у вези са реформом правосуђа, питањима унутрашњих послова, укључујући управљање и контролу границе, као и антикорупцијске мере и заштиту људских и мањинских права, од политичких и грађанских, економских и социјалних до културних права, као и заштиту мањина.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је у периоду 2001-2010. године за сектор владавине права у Републици Србији међународна донаторска заједница определила укупно 208,66 милиона евра (видети следећи дијаграм).

У току претходних 10 година највећи донатори у области владавине права били су Европска унија, Сједињене Америчке Државе, Краљевина Шведска, Краљевина Норвешка, Велика Британија, Савезна Република Немачка, и др.

Стање у сектору са којим се Влада Републике Србије суочила након ступања на власт 2001. године обухватало је: застарелу праксу и опрему, низак ниво знања и продуктивности, као и ниске плате запослених у државној управи. У том смислу, највећи проблем представљало је непостојање система професионалног развоја и неадекватни информациони системи.

Потреба за реформом у овом сектору узрокована је јазом између застарелог политичког и правног система заснованог на Уставу из 1990. године и нових друштвених односа који су почивали на потпуно другачијим принципима и вредностима. Било је немогуће наставити са усвајањем савремених законодавних решења којима су се надомешћивали застарели принципи старог Устава, у складу са којим је успостављен мањкав правосудни систем отворен за злоупотребу. Рад у таквим условима довео је до опадања угледа институција владавине права и негативног утицаја на функционисање привреде. Након пописа спроведеног 2001. године, у Републици Србији је регистровано 377.000 избеглих лица.

Влада је показала спремност на увођење темељних реформи у сектору владавине права. У току претходних 10 година, у овој области реализовани су важни реформски циљеви уз међународну подршку и помоћ. Већина реализованих пројеката бавила се унапређивањем стручних, материјалних и техничких капацитета институција за спровођење закона, као што су саветодавне услуге, израда и измена законодавних аката, подзаконских аката и прописа у области борбе против корупције, привредног и организованог криминала, успостављање Правосудне академије, осавремењивање судова/ програм подршке информационом технологијама, подршка Управи за борбу против организованог криминала, подршка пограничној полицији, укључујући набавку решења за умрежавање путем информационих технологија којим се омогућава комуникација путем интернета у реалном времену између граничних прелаза, успостављање нових институција, као што је Специјални суд за организовани криминал и ратне злочине, Агенција за борбу против корупције и Заштитник грађана. Значајна подршка је обезбеђена за решавање питања избеглих и расељених лица и промовисање мањинских права и родне равноправности.

У претходном периоду, ЕУ је обезбедила подршку унапређењу ефикасности и транспарентности правосудног система, увођењу система за управљање предметима у судовима и тужилаштвима, одузимању имовине стечене кривичним делима, реформи затворског система и јачању алтернативних санкција, борби против корупције, спречавању и сузбијању илегалних миграција и јачању унутрашње контроле у Министарству унутрашњих послова. Други донатори, као што су СИДА, Република Италија и Краљевина Норвешка, подржали су унапређење приступа Рома социјалним услугама на локалном нивоу, спровођење антидискриминаторног законодавства, као и борбу против сексуалног и родно заснованог насиља, развој стратешких мера и законодавних реформи како би се осигурало остваривање и поштовање права деце без родитељског старања или са посебним потребама, као и становање и интеграцију избеглица. Друга група пројеката била је усмерена на економска и социјална права појединачних циљних група: решавање проблема избеглих и интерно расељених лица проналажењем трајних решења, побољшање њихових услова живота и осигурање пуне доступности права, обезбеђивање доступности и квалитета образовања за децу из маргинализованих група, социјалну укључивање и смањење сиромаштва међу најугроженијим групама

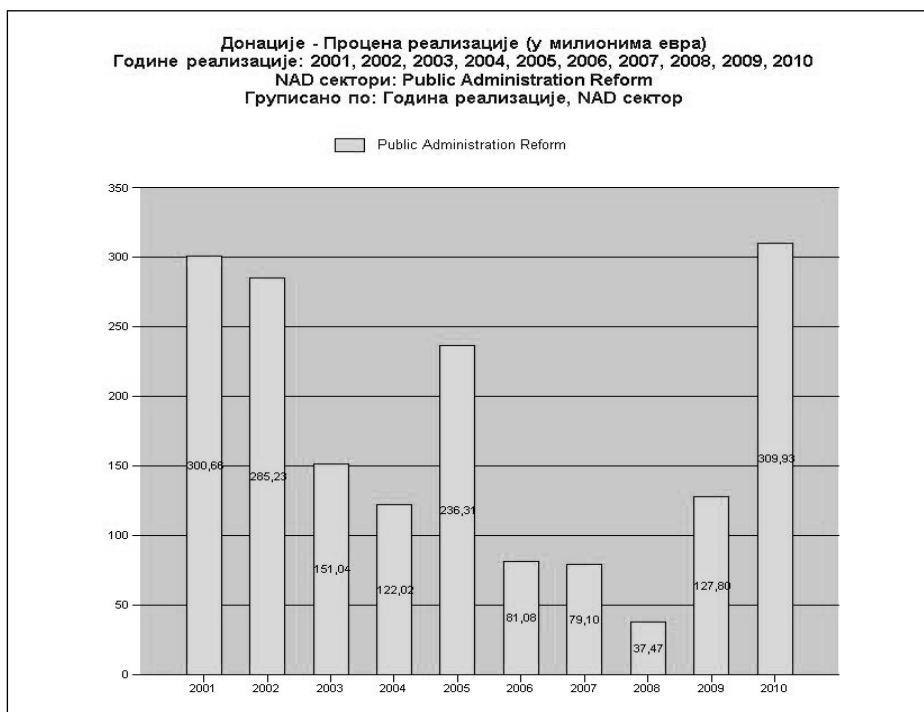
у друштву, као и на побољшање квалитета живота и доступности права ромској, ашкалијској и египћанској заједници.

Извештај Европске комисије о напретку Србије за 2010. годину наводи велики број нерешених предмета, што представља разлог за забринутост, посебно у контексту времена и ресурса који су неопходни да би нова мрежа судова постала потпуно оперативна и ефикасна. Делотворност полиције и правосудних органа и даље је на незадовољавајућем нивоу. Финансирање политичких партија и конфликт интереса и даље представљају разлог за забринутост. Република Србија треба да уложи веће напоре у превазилажење разлика између појединих граничних прелаза. Према подацима УНХЦР, у Републици Србији живи око 86.000 избеглих и 205.000 интерно расељених лица.

РЕФОРМА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Сектор реформе државне управе обухвата текући процес реформе државне управе у Републици Србији, односно низ области којим се обезбеђује ефикасна управа и ефикасно функционисање државе на свим нивоима, као и финансијско управљање и контрола и друге области које омогућавају неометано функционисање извршне власти, попут јавне набавке, информисања, управљања људским ресурсима, е-управе, итд.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је у периоду 2001-2010. године за сектор државне управе у Републици Србији међународна донаторска заједница определила укупно 1,731 милијарде евра (видети следећи дијаграм).

Државна управа, као сектор међународне помоћи, у раном периоду није била у фокусу подршке донаторске заједнице, због чињенице да је током ових година већина средстава одвајана за потребе хуманитарне помоћи и најхитнијих проблема у земљи. У периоду од 2000. до 2002. године подршка сектору државне управе чинила је свега 10 одсто укупне помоћи Републици Србији (не укључујући макрофинансијску подршку која је опредељана као директна буџетска подршка, такође стављена под овај сектор у оквиру документа НАД). Упркос томе, Влада је државну управу препознала као један од најважнијих

приоритета откако је овај сектор постао одговоран за спровођење кључних реформи неопходних за опоравак економије са циљем достизања модерног европског друштва.

Реформска агенда Србије из 2001. године указала је на потребу за реконструисањем функција владе како би се реализовао предстојећи опсежан процес реформи, реструктурирање државне управе, надлежности министарстава и других државних тела, поједностављивање административних процедура и унапредила стручност државних службеника. Један од приоритета који је представљен на донаторској конференцији одржаној у јуну 2001. године у Бриселу био је спровођење реформе јавне управе, као и руковођење кадровима на централном нивоу власти и неопходне промене законодавних аката и прописа којим се регулише рад државне управе. Ови приоритети су поновљени у другом документу припремљеном за наредну донаторску конференцију под називом „Реформска агенда – три године касније“, који је представљен у јулу 2003. године, када је Влада поново показала спремност да унапреди државну организацију, модернизује опрему, унапреди стручност кроз обуку кадрова и повећа ефикасност рада, уз увођење нових вредности у рад државне управе, као што су: транспарентност и одговорност, поштовање клијената и висок квалитет услуга. Један од најважнијих корака ка реформи државне управе било је успостављање новог Министарства за државну управу и локалну самоуправу у мају 2002. године и најављивање Европског партнерства на Солунској агенди у јуну 2003. године и њено усвајање у јуну 2004. године, чиме је утемељен пут реформи државне управе у Републици Србији.

Приоритете представљене на донаторским конференцијама касније је препознало неколико развојних партнера који су започели свеобухватне програме подршке реформи државне управе. Ови донатори су и данас најактивнији у овом сектору. Међутим, општи закључци најважнијих донатора активних у овом сектору јесу да је државна управа највећи изазов који у великој мери зависи од јасне и снажне политичке воље да се реформа спроведе, и да је осетљив на политичку ситуацију у земљи у погледу промена у државним структурама.

Током претходних 10 година најважнији донатори који пружају подршку државној управи били су Европска унија, Краљевина Шведска, Савезна Република Немачка, Сједињене Америчке Државе, Швајцарска Конфедерација, Велика Британија и др. Најактивнији донатор у овом сектору је Европска унија (како у погледу неповратне подршке, тако и макрофинансијске помоћи).

У току спровођења програма КАРДС (2000 – 2006. године), Европска унија је финансирала извесан број пројеката уз помоћ којих је успостављен основ за процес европских интеграција у Републици Србији. Неки од кључних пројеката у овом сектору обухватају успостављање Службе за управљање кадровима (у сарадњи са Шведском агенцијом за међународни развој), успостављање новог модела Трезора и институционалног и информационо-технолошког система, осавремењивање Пореске управе и др.

Подршка локалној самоуправи представљала је заједничку тему и предмет сарадње и партнерских односа билатералних донатора (Швајцарска Конфедерација, САД, СР Немачка, МФИ – KfW, Европска инвестициона банка), Европске уније и српских власти. Скоро сви највећи донатори у земљи су финансирали програме подршке локалним самоуправама, израду локалних економских развојних планова, редизајнирање административних услуга на локалном нивоу, унапређење ефикасности комуналних служби на локалном нивоу и улагање у хитну обнову општинске инфраструктуре. Од 2003. године ови сектори подршке и даље заузимају велик удео у годишњим програмима донатора који још увек активно раде у земљи.

Током првих година донаторске подршке Републици Србији, Програм за развој Уједињених нација (*United Nations Development Program* - УНДП) је заједно са националним партнерима развио и спровео програм под називом „Фонд за изградњу капацитета“, кроз који су реализовани различити пројекти за потребе Министарства за државну управу и локалну самоуправу, Министарства финансија, Канцеларије за европске интеграције, Агенције за јавне набавке и Народне скупштине Републике Србије. Овај програм финансиран је средствима билатералних донатора, нарочито Краљевине Холандије.

Током протеклих година најважнији развојни донатори у сектору државне управе (укључујући локалну самоуправу) јесу САД, СР Немачка, Краљевина Шведска и Краљевина Норвешка. У току протекле три године, Влада Краљевине Шведске подржала је израду статистичких података и спровођење Стратегије реформе државне управе, Влада СР Немачке је наставила са подршком реформи финансијског сектора, а Краљевина Норвешка је определила средства за наставак реформи у државној управи.

Подршка реформи државне управе у склопу Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) до годишњег програма ИПА из 2010. године била је усмерена на јачање стабилног и транспарентног система јавне набавке у Републици Србији, унапређивање рада Канцеларије Заштитника грађана у складу са стандардима европског заштитника грађана, развијање функције јавне интерне финансијске контроле, институционалну изградњу капацитета Управе царина и подршку реформи државне управе у области ефикасности, кадровске политике, напредовања, обуке и е-управе. Као и у случају програма КАРДС, годишњи програм ИПА имао је компоненту која се бавила развојем и спровођењем стратешких реформи у области децентрализације локалне власти са циљем унапређења управе на локалном нивоу, управљања општинским инфраструктурним службама и изградње капацитета општина да програмирају и апсорбују инвестициона средства ЕК за набавку и обнављање имовине.

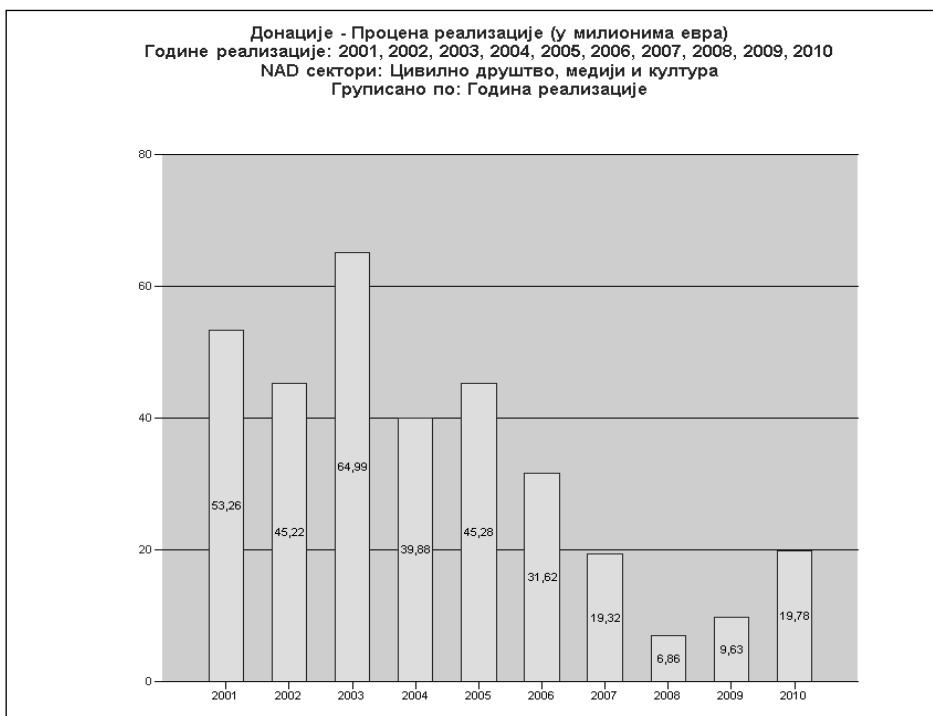
Поред програма подршке општинама, припремљен је програм Инструмент за припрему пројеката са циљем подршке процесу програмирања ИПА средстава у погледу израде адекватних пројектних идеја, тендерске документације и припреме управе за коришћење средстава из ИПА компоненти III и IV (регионални развој и развој људских ресурса) који су на располагању земљама кандидатима.

Према Извештају ЕК о напретку Републике Србије за 2010. годину, у погледу реформе државне управе постигнут је извештан напредак, али законодавни оквир је и даље непотпун. Капацитет државне управе у одређеним секторима је слаб и не постоји потпуна координација. У погледу интензивирања процеса европских интеграција током наредних година, Република Србија треба да настави са изградњом капацитета за европске интеграције, а нарочито координацијом на централном нивоу између Генералног секретаријата Владе, Канцеларије за европске интеграције и Министарства финансија. Што се тиче локалне самоуправе, настављен је процес децентрализације и извештан број надлежности је пренет на локални ниво, али са локалним властима се не врше консултације у довољној мери у процесу доношења одлука о новим законодавним инструментима или изменама и допунама постојећих закона који утичу на локални ниво.

ЦИВИЛНО ДРУШТВО, МЕДИЈИ И КУЛТУРА

Сектор цивилног друштва, медија и културе покрива велики број питања, као што су: јачање институција, успостављање одговарајућег правног оквира и услова који омогућавају развој цивилног друштва; деловање инструмената усмерених на очување слободе изражавања, првенствено за медије; и реализација права у култури у области приступачности, интеграције, дијалога, поштовања и толеранције.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је током периода 2001-2010. године сектору за цивилно друштво, медије и културу опредељено укупно 335,84 милиона евра. У следећем дијаграму дати су подаци о износу годишње међународне помоћи у овом сектору.

Најважнији донатори који подржавају овај сектор јесу Сједињене Америчке Државе, Европска комисија, Република Италија, Краљевина Шведска, Краљевина Холандија и др.

Прве независне организације цивилног друштва (ОЦД) у Републици Србији појавиле су се 1990. године, након усвајања Закона о удружењима грађана. Цивилно друштво се током деведесетих година прошлог века развијало у веома тешким политичким и економских условима. Након политичких промена из октобра 2000. године, сектор цивилног друштва у Републици Србији непрестано

јача. Организације цивилног друштва постале су активне на читавој територији земље у областима као што су борба против дискриминације/промовисање људских права, реформа јавне управе и локалне самоуправе, социјално укључивање и унапређење реформи социјалне заштите, владавина права, реформа система образовања и јачање демократских институција.

У области медија, након деведесетих година прошлог века било је неопходно много рада како би се медијима помогло да функционишу делотворно, економично и да испуне потребе и очекивања савременог демократског друштва. У 2002. години постојало је 641 штампаних медија, 253 ТВ станице и 504 радио станице, који су опслуживали око осам милиона становника, што је значило да је било реално за очекивати да регулација медијске сцене доведе до затварања преко половине постојећих медијских кућа. Мало и нерегулисано тржиште, заједно са слабом куповном моћи, отежало је, ако не и онемогућило већини медијских кућа да преживе ослањајући се искључиво на комерцијалне приходе.

Од 2001. године, највећи донатори, као што су УСАИД, Европска унија, агенције УН и Светска банка, почели су да се баве јачањем програма цивилног друштва кроз пројекте за изградњу демократије. Иако се положај цивилног сектора постепено мењао током периода 2001-2005. године, сарадња између Владе и невладиних организација била је ограничена. Министарство за социјална питања подстакло је учешће организација цивилног друштва у изради Стратегије за смањење сиромаштва (ССС), широког програма активности донаторске заједнице у Републици Србији, кроз успостављање Саветодавног одбора цивилног друштва (СОЦД), у којем су учествовале бројне истакнуте НВО. Програм КАРДС за Србију из 2003. године био је усмерен на њихово учешће у процесу консултација у изради националне стратегије за смањење сиромаштва.

Осим тога, средства ЕУ су употребљена и за подршку успостављању Јединице за управљање Фондом за социјалне иновације (ФСИ) у сарадњи са министарством надлежним за социјална питања. Кроз буџет за 2004. годину, Народна скупштина је одобрила нову траншу средстава за ФСИ, у износу од приближно 700.000 евра. Фонд за социјалне иновације је наставио са укључивањем ОЦД и приватног сектора у процес пружања социјалних услуга, институционализујући даљу сарадњу између Владе и цивилног друштва у сектору социјалне заштите.

Од 2001. године ЕУ пружа подршку за успостављање новог правног оквира у сектору медија, учествује у реструктурирању медија у државном власништву и помаже независним медијима да наставе са професионалним радом током периода транзиције. У оквиру Медијског програма 2003/2004. године, ЕУ је пружила додатну подршку независним медијима у постизању самоодрживости, нарочито Медија центру и ТВ станици Б-92. Успостављен је нови Медијски фонд у оквиру Медија центра са циљем да се подстакне развој квалитетних програма и истраживачког извештавања у локалним медијима.

Током периода 2007-2010. године, ЕК је финансирао пројекте у сектору цивилног друштва, медија и културе у вредности од око 21,4 милиона евра. Кроз пројекте је пружена подршка цивилном друштву за успостављање партнерстава и умрежавање са сродним европским и регионалним организацијама, промовисање политичког дијалога са државном управом у Републици Србији, унапређење капацитета ОЦД за формулисање јавних политика, анализу политика и заступање, као и за развој, спровођење и праћење политика и активности за усклађивање са стандардима ЕУ на локалном нивоу. У оквиру вишекорисничког програма ИПА, кроз пројекат подршке цивилном друштву (13,8 милиона евра) обезбеђена је техничка помоћ за ОЦД и подржане су активности „Људи људима“ и партнерске активности. Подршка ИПА за развој слободе изражавања, у области права у медијима и култури, била је првенствено усмерена на Министарство културе, као главног примаоца у оквиру пројекта вредног 3 милиона евра за изградњу медијских капацитета у области ЕУ интеграција. Приступ култури и заштита културне баштине били су финансирани из других ЕУ фондова, у складу са Љубљанским процесом, кроз спровођење Програма за културну баштину у Сењском руднику у вредности од 1,5 милиона евра. Други су донатори такође подржали пружање социјалних услуга на нивоу заједнице, партнерство између јавног и цивилног друштва, увођење родних питања у секторске политике и заступање цивилног друштва са циљем унапређивања правног и регулаторног оквира, као што је програм УСАИД под називом Иницијатива за заступање цивилног друштва у вредности од 27,5 милиона долара. Подршку за развој медија тренутно пружа УСАИД кроз Програм помоћи медијима у вредности од 8 милиона долара.

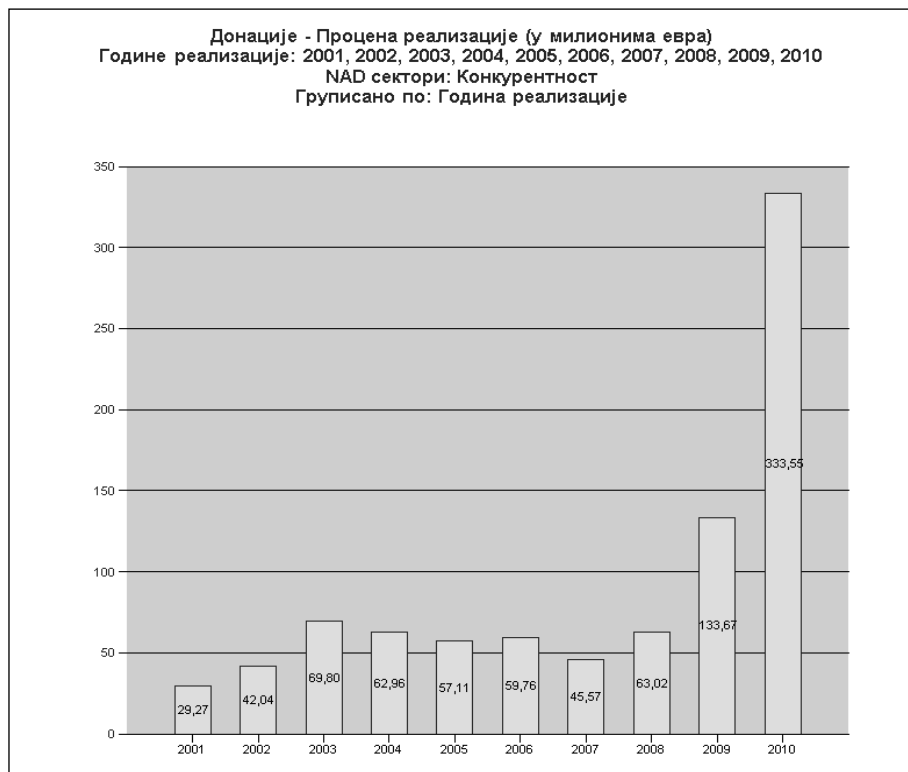
Закон о удружењима усвојен је у јулу 2009. године и њиме је регулисан правни статус ОЦД. Процес пререгистрације ОЦД у складу са новим законом је у току и њиме ће током прве половине 2011. године бити добијени подаци за мапирање ОЦД у Републици Србији. У Извештају ЕК о напретку за 2010. годину наводи се да подзаконска акта за спровођење Закона о удружењима грађана, којима треба да се спречи могућа злоупотреба финансирања из државног буџета, још увек нису усвојена.

У априлу 2010. године, на основу иницијативе мреже Контакт организација цивилног друштва (преко 600 НВО), Влада је усвојила Одлуку о оснивању Канцеларије за сарадњу са цивилним друштвом, показујући посвећеност унапређењу степена укључености ОЦД у процесе доношења политика и одлука са намером да се успостави трајни дијалог. У Извештају ЕК о напретку за 2010. годину се напомиње да, иако је Канцеларија за сарадњу са цивилним сектором успостављена, она још увек није почела са радом, а сарадња између државних органа и цивилног друштва још увек је неравномерна. Напредак који је Република Србија постигла на пољу медија оцењен је веома позитивно у Извештају ЕК о напретку за 2010. годину, у којем се наводи да општи уставни и правни оквир за заштиту слободе изражавања постоји и генерално се поштује, те да омогућује медијима да слободно делују. У Извештају се помиње и позитиван напредак Републике Србије на пољу културе. Република Србија све више учествује у програму ЕУ „Култура“.

КОНКУРЕНТНОСТ

Конкурентност се може дефинисати као способност привреде да оптимално искористи своје ресурсе, обезбеђивањем додате вредности, у циљу повећања степена продуктивности, побољшања животног стандарда и повећања броја расположивих могућности за запошљавање. Према Саопштењу Комисије, неки од чинилаца који одређују продуктивност земље и тиме оквир за дефинисање обухвата „сектора“ конкурентности укључују регулацију конкуренције и заштиту потрошача, интегрисано тржиште робе и услуга, подстицање инвестиција, укључујући инвестиције у истраживање и развој, као и способност за иновације, претварање нових технологија у робу и услуге; реорганизацију радних пракси кроз усвајање информационих и комуникационих технологија (ИКТ) и институционалну поставку и сарадњу јавног и приватног сектора. Такође, један од најважнијих сегмената конкурентности привреде јесте отварање и раст малих и средњих предузећа (МСП).

Према подацима из базе података ИСДАКОН процењује се да је за сектор конкурентности опредељено укупно 900 милиона евра током периода 2001-2010. године. У следећем дијаграму наведени су подаци о износу годишње међународне помоћи у овом сектору.

Најважнији донатори који су пружили подршку овом сектору јесу ЕК, Сједињене Америчке Државе, Савезна Република Немачка, Република Италија, Краљевина Холандија итд. Такође, овај сектор примио је и значајну подршку међународних финансијских институција: Светске банке и Европске инвестиционе банке.

Један од највећих изазова за сектор конкурентности након 2000. године било је позиционирање Републике Србије на мапи иностраних инвеститора и поверилаца, те је било неопходно развити одговарајућу правну инфраструктуру за потребе савремене, тржишне и отворене привреде, у складу са привредним и правним системима држава чланица Европске уније.

Као одговор на привредне изазове присутне почетком деценије након 2000. године, које карактерише развијена неформална привреда, неадекватни финансијски, политички и правни оквир подстицајан за развој малих и средњих предузећа (МСП), велики број предузећа у државном и друштвеном власништву која су остваривала губитке, као и банкарски сектор у власништву државе и у процесу ликвидације, развојни партнери развили су, у сарадњи са Владом, низ разнородних програма за подршку решавању наведених проблема.

Током прве половине наведеног периода (2001-2010. година), у средишту пажње било је успостављање правног оквира, завршавање процеса приватизације и помоћ реструктурирању предузећа у друштвеном власништву (кроз подршку великог броја донатора: Европске уније, СР Немачке, Велике Британије, САД и др.). Кроз заједнички програм, ЕБРД и ЕУ су развиле Програм за управљање обртом. Путем тог програма пружена је подршка малим и средњим предузећима (МСП) у Републици Србији за израду и спровођење нових бизнис планова, укључујући програме реструктурирања и управљања обртом усмерене на делотворне комерцијалне активности, као и стратегију приватизације усмерену на привлачење стратешких инвеститора. Развојни партнери су се такође бавили изазовима израде делотворне националне инфраструктуре за развој извоза; унапређењем кадровских капацитета предузећа са потенцијалом за извоз, повећање изложености предузећа међународним тржиштима, унапређењем квалитета српских производа за међународна тржишта путем развоја одговарајућих техничких, дизајнерских и стандарда амбалаже итд. Поред наведених проблема, државна управа морала је да реши непостојање кредитних линија за предузећа за радни и инвестициони капитал, пошто је сам банкарски сектор био претерано слаб и у фази опоравка. Европска унија, у сарадњи са другим међународним финансијским институцијама (ЕБРД, ЕИБ и KfW), успоставила је Фонд за револвинг кредите и усмерила га на финансијски и технички изводљиве инвестиционе пројекте малих и средњих предузећа. У области успостављања услуга е-управе, нарочито на пољу G2B, оснивање Агенције за привредне регистре уз подршку Светске банке, Шведске међународне агенције за развој и Агенције за међународни развој Сједињених Америчких Држава, допринело је стварању окружења које подстиче пословање и ефикасном развоју приватног сектора у Републици Србији. Обезбеђено је брже и јефтиније отварање предузећа и регистравање компанија.

У овом сектору били су активни и други билатерални донатори, нарочито Краљевина Холандија и САД. Кроз Пројекат конкурентности, УСАИД је идентификовала секторе са највећим потенцијалом за конкурентност на међународним тржиштима и подржала је реформу политика, развој радне снаге и развој комуникација у оквиру наведених сектора. Краљевина Холандија је спровела Програм за сарадњу са тржиштима у настајању, којим је подстицала пилот инвестиције у приватном сектору и промовисани дугорочни трговински односи између српских и холандских МСП.

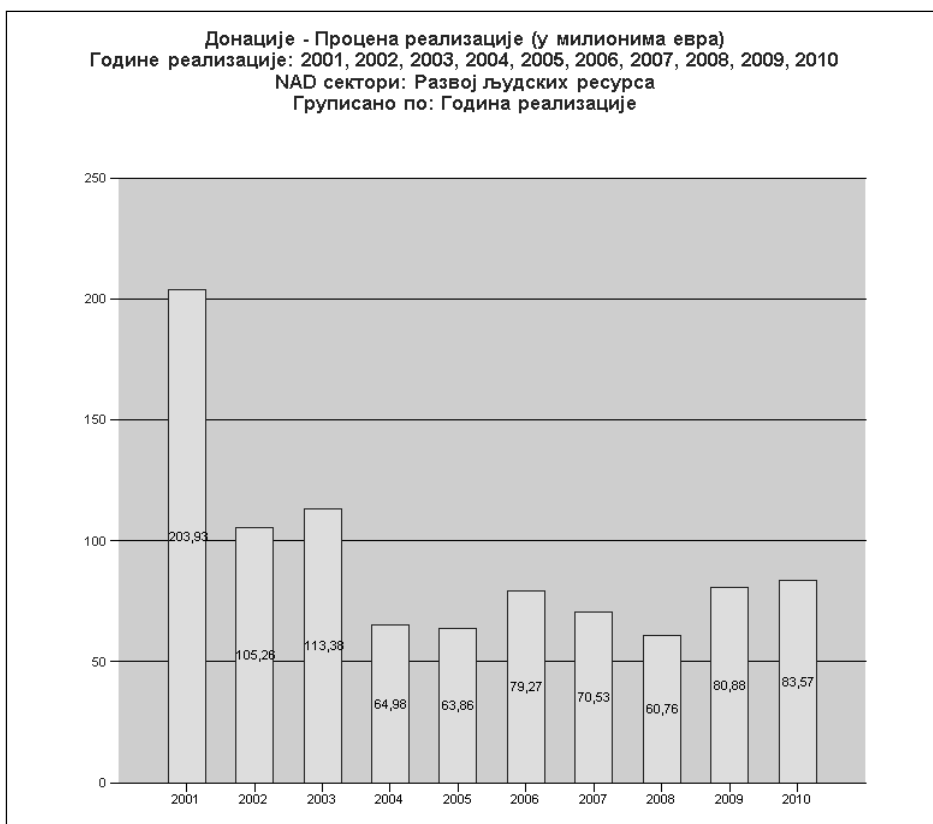
Током протеклих година ЕУ је пружила подршку за спровођење Европске повеље за мала предузећа и за развој локалних/регионалних структура за подршку пословању и конкурентности српских предузећа кроз развој кластера, унапређење квалитета, као и распона и расположивости услуга за подршку пословању у Републици Србији. Како би подржала капацитете Републике Србије за усклађивање са захтевима интерног тржишта ЕУ, Европска унија је подржала структуре за оцену усклађености у Републици Србији кроз даљи развој одговарајућег законодавства и институција, усклађивање законодавства и јачање заштите потрошача у Републици Србији, као и примену законодавних оквира ЕУ у области надзора тржишта. Помоћ Европске уније у оквиру ИПА (након 2007. године) била је усмерена на обезбеђивање помоћи за приоритете дефинисане у оквиру Европског партнерства и убрзавање реформи непосредно везаних за припреме Републике Србије за испуњавање обавеза произашлих из Споразума о стабилизацији и придруживању.

У Извештају ЕК о напретку за 2010. годину уочена је потреба за даљом изградњом капацитета у области заштите потрошача; наставком усвајања и спровођења законодавних мера у вези са безбедности производа, као и спровођењем и применом регулативе у области е-управе. У Извештају ЕК о напретку за 2010. годину такође се напомиње да су и даље присутни претерана бирократија и сложено законодавство који настављају да ометају пословно окружење.

РАЗВОЈ ЉУДСКИХ РЕСУРСА

Сектор развоја људских ресурса обухвата политике у вези са развојем људских потенцијала кроз образовање и усавршавање, боље услове рада и живота грађана и равноправнији приступ квалитетним услугама. Те су политике усмерене ка перспективи постизања равноправнијег, кохезивног и здравог друштва, нудећи одговарајуће одговоре на изазове глобализоване привреде засноване на знању. Овај сектор обухвата запошљавање, рад, образовање, социјално укључивање, здравство и политике усмерене ка младима.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је за сектор развоја људских ресурса опредељено укупно 926,42 милиона евра током периода 2001-2010. године. У следећем дијаграму наведени су подаци о износу годишње међународне помоћи опредељене за овај сектор.

Најважнији донатори који пружају подршку овом сектору јесу Европска комисија, Европска инвестициона банка, Светска банка, Канцеларија за хуманитарна питања Европске комисије, Сједињене Америчке Државе, Краљевина Холандија, Швајцарска Конфедерација, Савезна Република Немачка и др.

Здравствени систем се почетком 2001. године нашао у озбиљној кризи. Удео средстава у БДП додељених здравству пао је на 7%, док су у реалним оквирима, због смањеног износа БДП, стварни годишњи издаци за здравство по глави становника били на доњем крају скале у међународним оквирима и износили су, по проценама, између 67 и 107 долара. Медицинска опрема и објекти били су у веома лошем стању. Образовање је такође претрпело озбиљне проблеме које је било неопходно пажљиво решити путем свеобухватних реформи. Током периода 2001-2002. године, Влада Републике Србије успела је да измири доспела дуговања настала путем разних социјалних трансфера, а за које су плаћања одлагана између 26 и 32 месеца; унапређени су стање и квалитет услова рада у већини институција социјалне заштите; Влада је такође покренула бољу политику тржишта рада, укључујући обуку, преквалификацију итд. Упркос постигнутом напретку, десет година кашњења није се могло надокнадити у тако кратком периоду.

Хитна подршка сектору здравства обезбеђена је током 2000. и 2001. године средствима ЕУ, кроз набавку најважнијих лекова и медицинске опреме. Та је помоћ допуњена 2002. године подршком реорганизацији служби за трансфузију крви и потом, уз техничку подршку Министарства здравља и Института за јавно здравље, кроз дефинисање стратегије јавног здравља. Европска инвестициона банка такође је обезбедила зајмове за хитну подршку реконструкцији и модернизацији 21 здравствене институције по питању инфраструктуре и технологије. Светска банка је била други кључни донатор подршке здравственој реформи, и то реконструкцији и реструктурирању четири регионалне болнице, како би се допунила прва инвестиција ЕИБ.

Стручно образовање и усавршавање је такође једна од приоритетних области подршке ЕУ. Репформа система стручног образовања и усавршавања била је усклађена и комплементарна са другим облицима сродне подршке коју је финансирала ЕК, укључујући пилот програм за обуку и преквалификацију незапослених и сувишних радника у Шумадијском округу централне Србије, не-финансијску подршку за МСП, укључујући пружање савета, информација и обуке потенцијалним предузетницима и постојећим предузећима кроз регионалне центре за подршку предузећима, подршку за незапослене кроз развој националних акционих планова за запошљавање, мера активног тржишта рада и реструктурирање Националне службе за запошљавање, регионалне социо-економске иницијативе за развој у пилот подручјима у североисточној, централној и јужној Србији и општинске програме подршке усмерене на источну и јужну Србију. Преостале донаторске активности укључивале су бесповратна средства Светске банке за децентрализацију образовања (децентрализација, информациони систем за управљање образовањем, оцена и евалуација и пројекти за развој школа), пројекат стручног образовања и усавршавања који је финансирао ГТЗ (осавремењивање плана и програма школа за стручно образовање и усавршавање и подршка Центру за стручно образовање и усавршавање), пројекат квалитета Британског савета, програм за развој наставника који је финансирала Влада Канаде, као и помоћ УНДП за планирање и контролу финансирања, Јединицу за школске објекте

и инфраструктуру и Медијску јединицу у оквиру министарства надлежног за питања образовања.

Међу пројектима у периоду 2004-2006. године налазили су се и Рехабилитација служби за хитну помоћ у вредности од 1,12 милиона евра, Подршка Фонду за социјалне иновације у вредности 1,69 милиона евра, Мера за обнову и опремање школа у Зајечарском округу у вредности 1,34 милиона евра, које је финансирала Краљевина Норвешка; Подршка повратку и реинтеграцији избеглица и интерно расељених лица у вредности од 3,37 милиона евра коју је финансирала ЕК, Смањење сиромаштва кроз подршку старт-ап предузећима и социо-економску интеграцију избеглица и ИРЛ у вредности од 0,05 милиона евра који је финансирала Краљевина Холандија. У истом периоду је Европска инвестициона банка обезбедила меке зајмове у укупној вредности од 49,50 милиона евра за финансирање хитних пројеката у здравству, док су меки зајмови које је обезбедила Светска банка за целокупан сектор развоја људских ресурса у истом периоду достигли вредност од 41,82 милиона евра.

Према документу „Потребе Републике Србије за међународном помоћи у периоду 2011-2013. године“, процењује се да је међународна донаторска заједница определила укупно 148,45 милиона евра за сектор развоја људских ресурса у Републици Србији у периоду 2007-2009. године. Од укупне опредељене међународне помоћи у оквиру сектора за људске ресурсе, највећи износ забележен је у здравству (35,7%), након чега следе образовање (27,4%), социјална заштита (25,2%), рад и запошљавање (9,2%) и разонода и спорт (2,5%).

Током истог периода, ЕК је финансирала пројекте у оквиру сектора за развој људских ресурса у вредности од преко 125 милиона евра (укључујући државно суфинансирање). У области образовања, помоћ је била усмерена на реформу стручног образовања и усавршавања и развој Националног оквира за квалификације, пројектовање и спровођење система за проверу квалитета у основом и средњем образовању, подршку раном укључивању деце из угрожених група у систем образовања, успостављање система „друге шансе“ и унапређење квалитета наставе и инфраструктуре за високо образовање. У области социјалног укључивања, помоћ је била усмерена ка подршци за интеграцију избеглица, интерно расељених лица и повратника кроз подршку и правну помоћ за смештај и стварање прихода. Помоћ је такође усмерена ка социјалном укључивању угрожених група кроз јачање националних и локалних институција које надзиру и пружају социјалне услуге на нивоу заједнице за различите циљне групе.

Европска комисија је обезбедила подршку за реформу здравства у Републици Србији кроз подршку развоју стандарда квалитета здравствене неге, унапређење хитних медицинских служби, подршку увођењу болничких информационих система, пројектовање система за прераду инфективног отпада у примарном здравству, спровођење организованих програма за контролу рака дојке, грлића материце и дебелог црева, развој палијативне неге и унапређење система за превенцију злоупотребе опојних дрога у

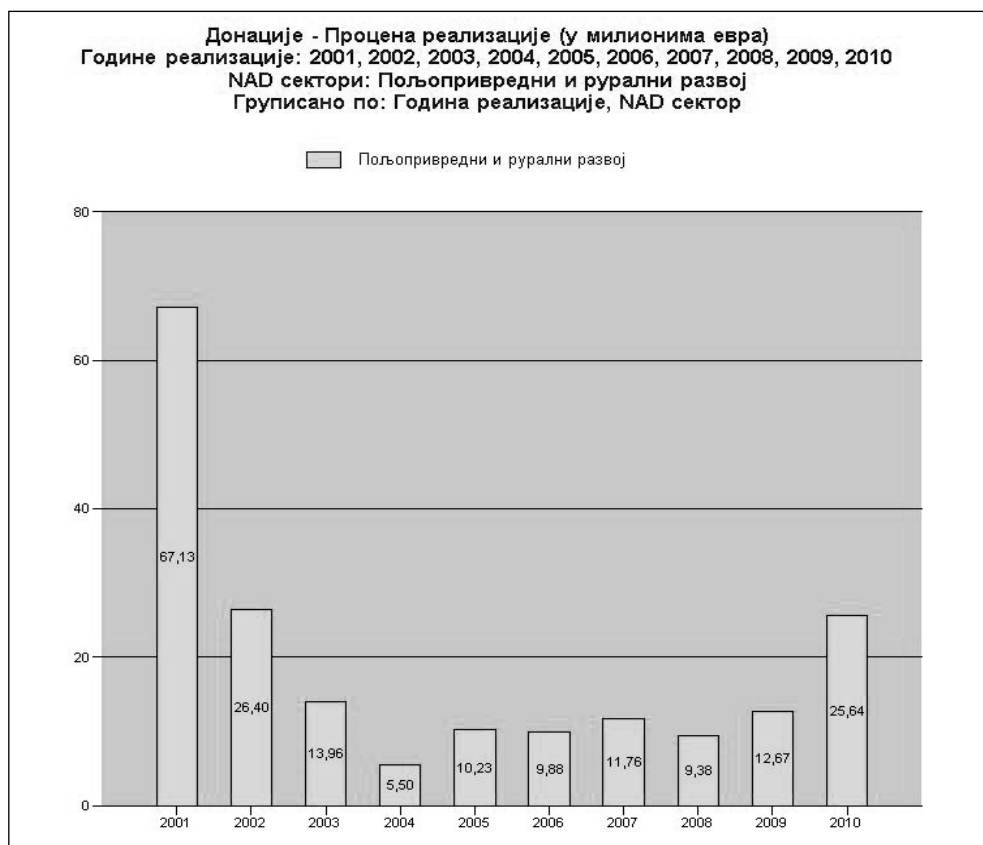
складу са стандардима ЕУ. На пољу политике рада и запошљавања, ЕК је пружила помоћ Националној служби за запошљавање (НСЗ) за унапређење анализе и прогнозе тржишта рада и праћење и евалуацију програма активног тржишта рада. Реформа стручног образовања и усавршавања допуњена је кроз билатералну подршку немачке и аустријске владе, док је успостављање система усавршавања наставника подржала швајцарска влада. Подршка кроз средства ИПА ће обухватити припрему тендерске и уговорне документације и праћење зајма ЕИБ у вредности од 100 милиона евра за модернизацију српских школа и усавршавање наставника. Поред подршке ЕК, Краљевина Норвешка подржава унапређење регулаторних механизма у области социјалне заштите. Неколико пројеката које подржавају МОР, УНДП и шпанска и италијанска влада намењени су изградњи капацитета институција тржишта рада за пројектовање, праћење, спровођење и процену активних политика запошљавања младих и оснивање Фонда за запошљавање младих. Програмом Светске банке за пружање унапређених локалних услуга, у вредности од 46,4 милиона долара, биће изграђени капацитети институционалних актера за унапређење приступа здравству, образовању и службама за социјалну заштиту у окружењу које пролази процес децентрализације.

Према извештају ЕК о напретку за 2010. годину, постигнут је изванредан напредак на пољу политика запошљавања. Опште буџетске рестрикције покренуте као одговор на економску кризу нису утицале на буџет додељен активним политикама тржишта рада. Влада је наставила и са старт-ап зајмовима усмереним на отварање нових радних места. Међутим, Република Србија морала је да се суочи са значајним изазовима на тржишту рада, а политички одговор је недовољан за суочавање са пуним размерама проблема. По питању дискриминације, неопходно је обезбедити свеобухватан приступ на пољу антидискриминативних политика. Постигнут је изванредан напредак и у области образовања, пошто је Република Србија отпочела реформе на нивоу основног и средњег образовања, а наставља се и болоњска реформа у високом образовању. Међутим, неопходно је развити општу стратегију која покрива све нивое образовања, укључујући целоживотно образовање. Предстоји усвајање националног оквира за квалификације.

ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ

Сектор пољопривреде и руралног развоја обухвата пољопривредну производњу, шумарство, рибарство, безбедност хране, добробит животиња и одрживи рурални развој.

Према подацима из базе података ИСДАКОН процењује се да је током периода 2001-2010. године за сектор пољопривредног и руралног развоја опредељено укупно 192,75 милиона евра. У следећем дијаграму дати су подаци о износу годишње међународне помоћи у овом сектору.

Убедљиво највећи донатор у овом сектору јесте Европска унија, након чега следе Сједињене Америчке Државе и скоро подједнака подршка Јапана, Краљевине Данске, Светске банке и Краљевине Норвешке.

Развојни партнери су се, на самом почетку пружања подршке развоју српске пољопривреде, суочили са опадајућим степеном производње у пољопривреди

(мањи од других сектора), због непостојања субвенција, проблема са сушом и поплавама, несташицама вештачких ђубрива, агрохемикалија, застарелом механизацијом, несташицом дизела и других улазних елемената, што је све довело до ограниченог јачања и развоја рода пољопривредних производа. То је навело Владу Републике Србије и донаторе да покрену обимне програме подршке за улазне елементе у пољопривреди, као што су ђубриво, гориво и обнова пољопривредне механизације. На челу овог процеса биле су Европска унија и Влада Јапана. Ови су елементи нуђени сељацима по субвенционисаним ценама, док су средства прикупљана у облику тзв. „партнерских фондова“ што је омогућавало поновну употребу тих средстава за исте намене током наредних година.

Након реакције на хитне потребе, донатори су подршку преусмерили на израду секторских политика и законодавство. Обезбеђена је подршка за припрему стратешког плана за рационализацију и унапређење мреже прехрамбених лабораторија, израду нацрта закона (Закон о ветерини, Закон о здрављу биљака и закон којим је успостављена Агенција за лабораторије ланца исхране), као и за припрему хитних ветеринарских планова (нпр. за сливаку и шап). Активни донатори на том пољу били су Европска унија и САД. ЕУ је отпочела са спровођењем система за идентификацију и регистровање животиња који је у потпуности усклађен са одговарајућим правним тековинама Европске уније, као и са пружањем помоћи реформи ветеринарских, фитосанитарних и санитарних инспектората, укључујући унапређење ветеринарских и фитосанитарних тачака за граничну инспекцију.

Светска банка пружа подршку Сектору за пољопривредни и рурални развој у Републици Србији кроз два велика пројекта. Први од њих је пројекат рехабилитације наводњавања и одвода, којим се решавају проблеми и финансира инфраструктура за контролу поплава, наводњавање и одвод, али се и пружа подршка за прикупљање техничких капацитета институција за прогнозирање временских прилика и финансирање активности за обезбеђивање бољих услова за предвиђање поплава, као и подршка за припрему законских аката о водама. Други пројекат је пројекат „Транзициона реформа пољопривреде“ и усмерен је на унапређење система Владе за обезбеђивање бесповратних средстава за инвестиције у рурални развој и евалуацију њиховог учинка и капацитета пољопривредних произвођача и прерађивача да искористе та средства, али такође и за управљање парком природе Стара планина, у сарадњи са локалним заједницама.

У периоду 2007-2010. године подршка је била усмерена на усклађивање са законодавством ЕУ, спровођење нових правних одредби и контроле производа за заштиту биља, као и подршку маркетиншким активностима; подршку контроли и истребљењу класичне свињске грознице у Републици Србији; изградњу капацитета и техничку подршку за обнову витукултурног зонирања и контроле над производњом вина са географским пореклом; успостављање Мреже пољопривредних рачуноводствених података у Србији; као и набавку опреме и курирске службе и изградњу капацитета за Дирекцију за националне

референтне лабораторије Србије. Такође је пружена техничка помоћ за изградњу институционалних капацитета и подршка пољопривредном и руралном развоју у Републици Србији, у склопу припрема за ИПА компоненту V.

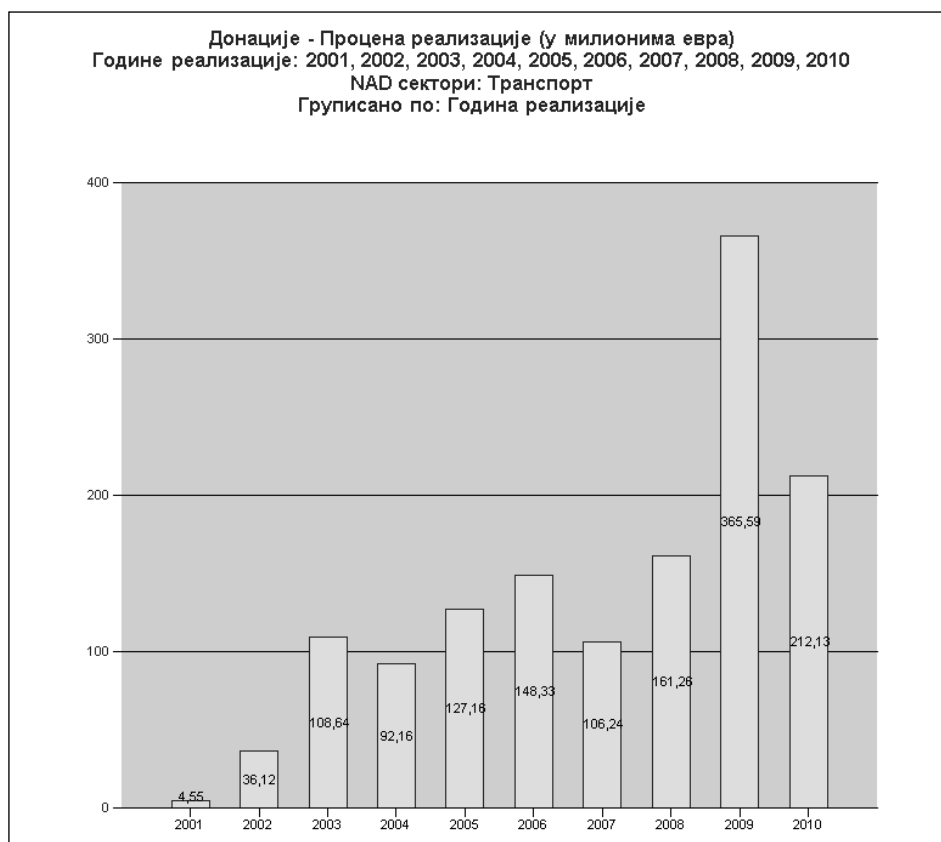
Билатерални донатори још увек активно доприносе усвајању пољопривредно-еколошких и пољопривредно-пословних схема, као и руралном развоју, кроз подршку Јапана, Краљевине Холандије, Краљевине Норвешке, Румуније, Краљевине Шпаније, Краљевине Шведске, Уједињених нација и Сједињених Америчких Држава.

Према Извештају ЕК о напретку за 2010. годину, забележен је позитиван помак у овом сектору. Међутим, завршетак спровођења закона о пољопривредном и руралном развоју тек предстоји, као и усвајање националне стратегије пољопривредног и руралног развоја, националног програма за пољопривреду, националног програма за рурални развој и стварање међуминистарског механизма за координацију руралног развоја. Област у којој је постигнут изванредан напредак укључује безбедност хране и, према запажањима ЕК, неопходно је унапредити примену закона о безбедности хране, а неопходна је и израда и примена конкретних законодавних аката. У области ветерине неопходно је додатно ускладити законе са правним тековинама ЕУ по питању граница и поједноставити актуелни систем дозвола за увоз. Неопходно је допунити законодавство у фитосанитарној области за спровођење Закона о производима за заштиту биља.

ТРАНСПОРТ

Транспорт треба да обезбеди услове за слободно кретање људи и робе у Републици Србији и ван ње. Учинак и делотворност транспорта зависе искључиво од капацитета и квалитета инфраструктуре и квалитета транспортних услуга, укључујући интероперабилност различитих видова, мрежа и система саобраћаја. Сектор транспорта у Републици Србији обухвата друмски, железнички и ваздушни транспорт и транспорт унутрашњим пловним путевима, као и интермодални транспорт.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је за сектор транспорта у Републици Србији опредељено укупно 1,362 милијарде евра из помоћи међународне донаторске заједнице (видети следећи дијаграм).

Током протеклих 10 година главни донатори који су пружили подршку сектору транспорта били су Европска инвестициона банка, Европска банка за обнову и развој, Европска унија, Светска банка, Шпанија, Јапан и др.

Непостојање јасне документације о власништву, слаб правосудни систем, недостатак домаћих средстава, неразвијен систем за транспорт и телекомуникације и непостојање делотворних капацитета за планирање представљали су главне чиниоце у стању сектора транспорта 2001. године. Чак и 2001. године Република Србија је поседовала опсежну саобраћајну инфраструктуру, али је мрежа трпела због недостатка средстава током деведесетих година прошлог века и на њу су у великој мери утицале последице рата, којим су уништене или упропаштене важне компоненте инфраструктуре у држави, укључујући путеве, железничку мрежу и унутрашње пловне путеве. Тек 30% путева се налазило у задовољавајућем стању.³

Током 2001. и 2002. године постигнут је извешан напредак: потписано је неколико уговора о реконструкцији саобраћајне инфраструктуре, закључено је неколико споразума са ЕИБ и ЕБРД о финансирању реконструкције железничких и друмских мрежа путева, са посебним нагласком на коридору Х, а усвојен је и Закон о изменама и допунама Закона о саобраћају.⁴ Европска инвестициона банка је у великој мери допринела финансирању обнове путева у оквиру пакета „брзих“ зајмова од 37 милиона евра, 95 милион евра зајма за другу фазу програма обнове путева и 70 милиона за унапређење железничких путева. Европска банка за обнову и развој је обезбедила 76 милиона евра зајма за обнову путева и 57 милиона евра за железнички сектор за набавку машина за одржавање шина и реновирање електричних локомотива. Светска банка је обезбедила зајам од 15 милиона евра за одржавање путева. Пројекти које је финансирала ЕУ укључују реконструкцију моста Слобода у Новом Саду са 41 милион евра и изградњу граничних прелаза Хоргош и Батровци.

Док се развијала друмска инфраструктура и, тиме, унапређивали потенцијали земље за привлачење инвестиција и међународних трговачких капацитета, у јулу 2003. године Влада Републике Србије усвојила је Акциони план за усклађивање законодавства Републике Србије са прописима ЕУ. На тај начин Република Србија посветила се увођењу главних принципа Уредбе о транспорту ЕК и усклађивање домаћег законодавства. Тиме је обезбеђена подршка за реформске активности и у сектору транспорта.

На основу Регионалне балканске студије о инфраструктури (*Regional Balkans Infrastructure Study* - РЕБИС) из 2003. године, 11. јуна 2004. године државе Западног Балкана потписале су у Луксембургу Меморандум о разумевању о развоју основне транспортне мреже у југоисточној Европи, са циљем развоја инфраструктуре и унапређења политика у области транспорта, којим се предвиђа блиска сарадња међу учесницама у процесу усклађивања процедура и техничких стандарда, регулативних и административних уредби у вези са транспортом, у складу са стандардима и уредбама ЕУ. Са циљем спровођења Меморандума о разумевању, основана је Опсерваторија за надгледање саобраћаја Југоисточне Европе (*South-East Europe Transport Observatory* – СЕЕТО), са сталним секретаријатом са седиштем у Београду.

3 Реформска агенда Републике Србије, 2003, Министарство за економске односе са иностранством

4 Реформска агенда Републике Србије, 2003, Министарство за економске односе са иностранством

У скоријем периоду ЕУ је повећала степен подршке изградњи капацитета, укључујући процес усклађивања кроз пројекте, као што је спровођење Европског споразума о заједничком ваздушном простору у ваздушном саобраћају и твининг пројекта по питању правних тековина ЕУ. Издвојена су значајна средства за унапређење услова за навигацију на Дунаву, за анализу стања железничких путева, развој техничке документације за успостављање интермодалног терминала, модернизацију железничких путева, као и подршку за управљање пројектима и надзор над изградњом путева на друмским коридорима, укључујући изградњу Жежељевог моста на Дунаву у Новом Саду, коју суфинансирају међународне финансијске институције.

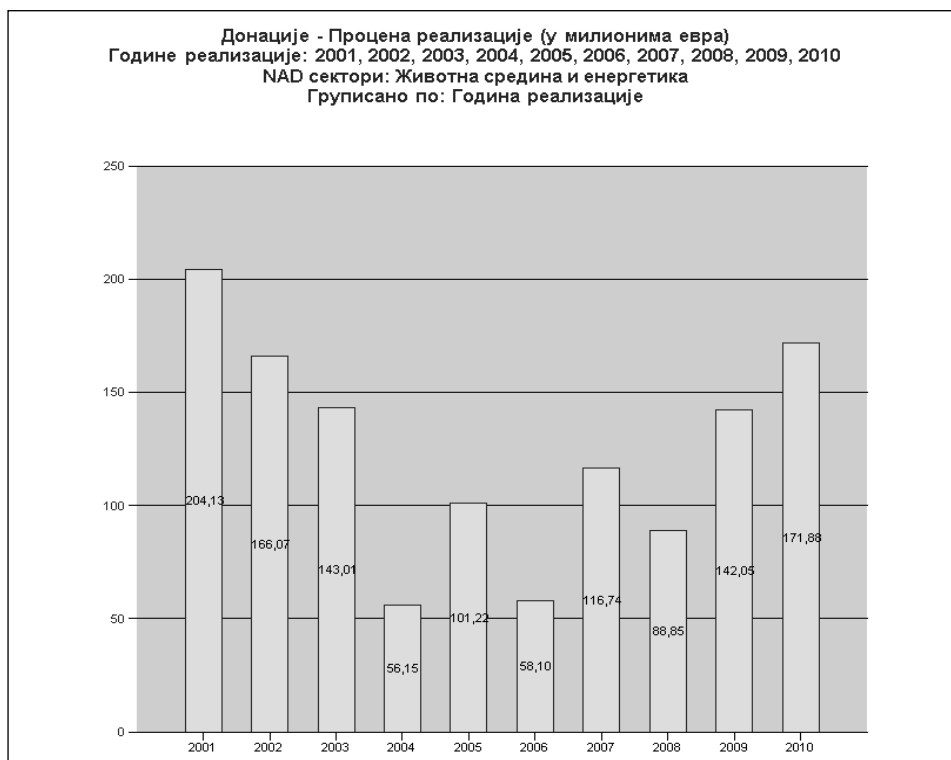
У току су значајни инвестициони и грађевински радови на завршавању путева у оквиру Коридора 10, на деоници Београд–Нови Сад–Хоргош–мађарска граница и Ниш–Димитровград, на обилазници у Београду и Жежељевом мосту у Новом Саду, уз радове на модернизацији и реконструкцији железничких праваца на Коридору 10, нарочито на потезима (Београд)–Батајница–Голубинци, као и Ниш–Димитровград–бугарска граница. Обезбеђена су значајна средства за обнову железничких путева (зајам ЕБРД од 60 милиона евра, зајам Светске банке у вредности 80 милиона евра и Зајам за реконструкцију железнице од 80 милиона који је обезбедила ЕИБ).

Данас је, према Извештају ЕК о напретку за 2010. годину, Република Србија релативно унапредовала у области транспорта, и добро напредује са спровођењем захтева ССП и прелазног споразума. Међутим, у области ваздушног транспорта настали су проблеми у спровођењу Европског споразума о заједничком ваздушном простору у ваздушном саобраћају, које је неопходно разрешити како би се омогућио приступ тржишту. Неопходно је и даље усклађивање са правним тековинама ЕУ. Административне и структурне реформе одговарајућих одељења тек предстоје. Осим тога, сектор транспорта суочен је са недостатком трајног финансирања и недовољним капацитетима за развој документације за инфраструктурне пројекте.

ЖИВОТНА СРЕДИНА И ЕНЕРГЕТИКА

Сектор животне средине и енергетике (укључујући отпад, отпадне воде, снабдевање водом, рударство итд.) важан је за привредни развој Републике Србије, зато што треба да задовољи све већу потражњу за енергијом и минералним сировинама и да допринесе развоју земље отварањем радних места и увођењем нових технологија. Овај сектор непосредно утиче на квалитет живота свих становника обезбеђивањем неопходне електричне енергије и грејања, заштитом природних станишта и ресурса, земљишта, шума, река и биодиверзитета Републике Србије, као и свођењем штетних ефеката привредног развоја и свакодневног живота на природне и људске ресурсе на најмању меру. Пажљиво управљање ограниченим еколошким и енергетским ресурсима од кључног је значаја као основа за даљи привредни раст и унапређење конкурентности.

Према подацима из базе података ИСДАКОН, процењује се да је у периоду 2001-2010. године за животну средину и енергетику опредељено укупно 1,2482 милијарде евра. У следећем дијаграму дат је преглед износа годишње међународне помоћи опредељене овом сектору. Главни донатори за подршку овом сектору јесу Европска комисија, Европска банка за обнову и развој, Немачка, Европска инвестициона банка, Светска банка итд.

Политичке промене крајем 2000. године затекле су сектор за снабдевање енергијом на ивици колапса, сектор нафте потпуно нерегулисан са фискалног и тржишног становишта, и скоро потпуно исцрпљену рударску индустрију. Након две године интензивног рада на опоравку система и радикалном и социјално оптерећујућем расту у процесу енергетске производње, нарочито електричне енергије, снабдевање енергетским производима се стабилизovalo. Током зимске сезоне 2000/2001. године, међународна заједница обезбедила је око 100 милиона долара за увоз електричне енергије, енергетске производе за општинске грејне станице, као и за набавку резервних делова за руднике угља, чиме се смањио притисак на систем снабдевања енергијом.

До 2003. године је снабдевање електричном енергијом у значајној мери нормализовано, ниво потрошње се стабилизовао, увоз је смањен за скоро пола милијарде kWh, док се образац потрошње вратио на нормалнији ниво.

На пољу заштите животне средине, показатељи загађења и пропадања животне средине били су очигледни почетком 2001. године, нарочито након бомбардовања 1999. године. Као део стратегије еколошке реформе, Влада је 2002. године оформила ново министарство које би се бавило тим питањима, а активна политика заштите животне средине постала је саставни део реформе у земљи, уз подршку привредном развоју. До 2003. године Република Србија (СР Југославија) ратификовала је више од 50 међународних споразума о заштити животне средине, и отпочела са решавањем наслеђених случајева загађивања и еколошком подршком мерама контроле сиромаштва кроз програме одрживе потрошње, као и са обезбеђивањем еколошких услова за конкретне инфраструктурне пројекте.

Република Србија је у новембру 2002. године потписала Меморандум о разумевању о регионалном енергетском тржишту у југоисточној Европи и интеграцији у интерно енергетско тржиште Европске уније, тиме прихватајући политику регионалне интеграције енергетских тржишта, усклађивања са одговарајућим уредбама за јединствено тржиште електричне енергије/гаса, уз поштовање одговарајућих уредби ЕУ о заштити животне средине. Закон о енергетици, усвојен у августу 2004. године, омогућио је реструктурирање сектора електричне енергије у Републици Србији оснивањем Агенције за енергетику Републике Србије и припремама за успостављање Независног преносног, системског и тржишног оператора. Међу пројектима које је финансирала ЕУ налазе се Смањење загађења из термоелектрана у вредности 29 милиона евра, Велика обнова и преуређење термоелектрана са приближно 63 милиона евра, док је пројекат Подршка за реформу енергетског сектора у вредности око 25,5 милиона евра спроведен паралелно са око 20 милиона евра инвестиција у сектор даљинског грејања и око два милиона евра за помоћ у управљању предузећима за даљинско грејање које је обезбедила KfW.

У оквиру програма КАРДС за 2003. годину, ЕУ је такође пружила подршку изградњи капацитета у Дирекцији за заштиту животне средине министарства надлежног за заштиту животне средине и Агенцији за заштиту животне средине. Програм је укључивао подршку за припрему националне стратегије

за животну средину и Националног акционог плана за животну средину усклађених са правним тековинама ЕУ. Билатерални донатори обезбедили су конкретну помоћ за унапређење сектора водопривреде у Републици Србији: Република Грчка је подржала јачање бране; СР Немачка је подржала обнову водоснабдевања и обраде отпадних вода; Република Чешка је подржала техничку помоћ за унапређење водних ресурса у Ваљеву и процену ризика опасности од продора нафте у реку Ибар; Краљевина Норвешка је подржала заштиту квалитета воде у Великом каналу код Врбаса. Влада Републике Србије је, са Светском банком, припремила три иницијативе у оквиру сектора водопривреде у Републици Србији: Пројекат смањења загађења реке Дунав из индустрије у Србији, Пројекат стратешког управљања водама и Пројекат општинског система водоснабдевања и канализације.

Током периода 2007-2010. године, ЕК је финансирала пројекте у сектору животне средине и енергетике у вредности око 100 милиона евра, углавном усмерених на енергетику и квалитет ваздуха, као и припреме за управљање опасним отпадом, што заједно представља скоро 80% финансирања. ЕБРД (зајам од 24,3 милиона евра) и Светска банка (зајам од 6,6 милиона евра) подржале су регионални развој у Борском округу, укључујући чишћење животне средине. Немачка влада је била најактивнија у сектору водопривреде, са 92 милиона евра субвенционисаних зајмова и неповратних средстава (стварних и додељених) за пројекте водоснабдевања у, до сада, 17 општина. Према Извештају ЕК о напретку за 2010. годину, постигнут је напредак у области квалитета ваздуха, при чему су пројекти финансирани из ИПА били усмерени на смањење емисија из термоелектрана у Републици Србији, у складу са уредбама ЕУ, путем деконтаминације објеката и замене опреме.

У Извештају ЕК о напретку за 2010. годину је изнесен закључак да је Република Србија умерено напредовала у области заштите животне средине, и то у смеру испуњења европских стандарда и спровођења Споразума о стабилизацији и придруживању и европских стандарда у области енергетике. Међутим, неопходно је даље јачање капацитета за спровођење и примену еколошких закона, док су у области енергетике неопходни даљи напори како би се постигло раздвајање и стварно отварање тржишта, уз политику одређивања цена која нуди одрживе тарифе засноване на трошковима. Закон о енергетици је неопходно изменити и допунити, као и оснажити улогу и независност Агенције за енергетику.

Библиографија

База података ИСДАКОН, www.evropa.gov.rs

Реформска агенда Србије, 2001, Влада Републике Србије

Реформска агенда, 2003, Три године касније, Влада Републике Србије

Потребе Републике Србије за међународном помоћи у периоду 2007-2009. године, Влада

Извештај ЕК о напретку Србије, Европска комисија, новембар 2010

Годишњи програм КАРДС 2000-2006, Европска агенција за реконструкцију

Годишњи програми ИПА 2007-20010, Европска комисија

НЕМАЧКА & СРБИЈА: Економско-техничка сарадња, Амбасада Немачке у Београду

World Bank –Serbia Partnership Programme Snapshot, World Bank, March 2011

Strategy for development cooperation with Serbia January 2009 – December 2012, Swedish International Development Agency